

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Тарасенко Ярина Юріївна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

**ПРОБЛЕМНІ КРЕДИТИ БАНКУ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА
ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВРЕГУЛЮВАННЯ**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студентки 4 курсу
групи БС-71а

Я.Ю. Тарасенко

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр.

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

Я.Ю. Тарасенко

Керівник к.е.н., доцент

О.В. Крухмаль

2021

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи бакалавра
на тему: «ПРОБЛЕМНІ КРЕДИТИ БАНКУ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА
ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВРЕГУЛЮВАННЯ»
студентки Тарасенко Ярини Юріївни

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. З огляду на негативний вплив на діяльність вітчизняних банків, наслідків економічної кризи, яка спричинена анексією Автономної Республіки Крим та бойовими діями на Сході країни, особлива увага приділяється погіршенню якості їх кредитних портфелів. Збільшення співвідношення проблемної заборгованості в структурі кредитних портфелів банків призводить до збиткового фінансового результату та зменшення капіталізації банківських установ. Значна кількість прострочених кредитів призводить до втрати довіри вкладників, проблем платоспроможності та ліквідності та погіршення репутації, що негативно позначається на фінансових показниках банків. Тому, в банківській діяльності, важливо оцінити вплив проблемних кредитів на ліквідність та платоспроможність банків.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження сутності проблемних кредитів, теоретичних основ управління ними та аналіз впливу факторів на проблемні кредити у банківській системі України.

Об'єкт дослідження: процес управління проблемними кредитами банку в сучасних умовах банківської системи України.

Предмет дослідження: сукупність теоретичних, методичних, практичних положень щодо управління проблемними кредитами банків.

У процесі дослідження використані такі методи дослідження: аналіз та синтез, порівняння та узагальнення, статистичні методи, графічний і табличний методи.

Інформаційна база кваліфікаційної роботи: монографічна і наукова періодична література, нормативно-законодавчі акти, що регулюють процеси управління проблемними активами в банках України, статистичні дані та

аналітичні огляди Національного банку України, Міністерства фінансів України.

Основний результат роботи: розширено економічну характеристику проблемної заборгованості банків, здійснено макроекономічний аналіз, визначено фактори, що найбільше впливають на виникнення проблемної заборгованості та розроблено стратегію банку щодо мінімізації проблемних кредитів банків в сучасних умовах, а саме під час пандемії COVID 19.

Ключові слова: проблемні кредити, непрацюючі кредити, управління проблемними кредитами, проблемна заборгованість.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 25 сторінках, з яких список використаної літератури із 42 найменувань. Робота містить 2 таблиці, 24 рисунка, а також 5 додатків.

Рік захисту роботи – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1 ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ БАНКІВ З ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ	7
1.1 Визначення сутності дефініції «проблемні кредити» та фактори, що на них впливають	7
1.2 Основи управління проблемними кредитами	13
2 АНАЛІЗ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ БАНКІВ УКРАЇНИ	19
2.1 Аналіз проблемних кредитів банків України	19
2.2 Заходи по управлінню проблемними кредитами банків.....	26
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33
ДОДАТОК А Визначення сутності дефініції «проблемні кредити»	Ошибка! Закладка не определена.
ДОДАТОК Б Фактори впливу на проблемні кредити	Ошибка! Закладка не определена.
ДОДАТОК В Основи управління проблемними кредитами	Ошибка! Закладка не определена.
ДОДАТОК Г Причини виникнення проблемних кредитів	Ошибка! Закладка не определена.
ДОДАТОК Д Заходи по управлінню проблемними кредитами банків	Ошибка! Закладка не определена.

ВСТУП

Проблемна заборгованість є досить актуальною у сучасному світі та має місце в усіх українських банках. Значне зростання проблемної заборгованості для банку є негативним явищем, оскільки заборгованість має вплив на ліквідність банку, що може в свою чергу призвести до неплатоспроможності банку та його банкрутства. Наявність проблемних кредитів вимагає від банків формування значних резервів.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження сутності проблемних кредитів, теоретичних основ управління ними та аналіз впливу факторів на проблемні кредити у банківській системі України.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- визначити сутність дефініції «проблемні кредити» та фактори, що на них впливають;
- дослідити основи управління проблемними кредитами;
- проаналізувати сучасний стан проблемних кредитів у банках України;
- визначити заходи по управлінню проблемними кредитами в банках України в сучасних умовах.

Об'єкт дослідження: процес управління проблемними кредитами банку в сучасних умовах банківської системи України.

Предмет дослідження: сукупність теоретичних, методичних, практичних положень щодо управління проблемними кредитами банків.

Методи дослідження: аналіз та синтез, порівняння та узагальнення, статистичні методи, графічний і табличний методи.

Інформаційною основою дослідження є монографічна і наукова періодична література, нормативно-законодавчі акти, що регулюють процеси управління проблемними активами в банках України, статистичні дані та аналітичні огляди Національного банку України та Міністерства фінансів України.

Новизна дослідження: розроблено рекомендації щодо вдосконалення роботи банків з проблемною заборгованістю в Україні, які спрямовані на її мінімізацію та забезпечення стійкості банківського сектору до макроекономічних шоків.

Результати дослідження: розширено економічну характеристику проблемної заборгованості банків, здійснено макроекономічний аналіз, визначено фактори, що найбільше впливають на виникнення проблемної заборгованості та розроблено стратегію банку щодо мінімізації проблемних кредитів банків в сучасних умовах, а саме під час пандемії COVID 19.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів і висновку.

У першому розділі уточнено визначення поняття «проблемні кредити» та фактори, що на них впливають, а також досліджені основи управління проблемними кредитами.

У другому розділі проведено аналіз проблемних кредитів банків України в сучасних умовах та розглянуті заходи по управлінню проблемними кредитами банків.

1 ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ БАНКІВ З ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ

1.1 Визначення сутності дефініції «проблемні кредити» та фактори, що на них впливають

З огляду на негативний вплив на діяльність вітчизняних банків, наслідків економічної кризи, яка спричинена анексією Автономної Республіки Крим та бойовими діями на Сході країни, особлива увага приділяється погіршенню якості їх кредитних портфелів. Збільшення співвідношення проблемної заборгованості в структурі кредитних портфелів банків призводить до збиткового фінансового результату та зменшення капіталізації банківських установ. Значна кількість прострочених кредитів призводить до втрати довіри вкладників, проблем платоспроможності та ліквідності та погіршення репутації, що негативно позначається на фінансових показниках банків. Тому, в банківській діяльності, важливо оцінити вплив проблемних позик на ліквідність та платоспроможність банків.

Кожний комерційний банк ставить собі за мету забезпечення високої якості власного кредитного портфеля, який включає агреговану балансову вартість усіх кредитів, зокрема прострочених, пролонгованих та сумнівних щодо повернення [1].

При видачі кредитів банк орієнтується на стандарти якості, визначені його кредитною політикою, та ставить за мету видавати кредити лише надійним позичальникам. Але через вплив безлічі внутрішніх та зовнішніх факторів за кожним кредитом існує ризик непогашення або ймовірність виникнення проблем із вчасним та повним погашенням кредиту.

В міжнародній банківській практиці для характеристики кредитів щодо яких існує ризик непогашення використовуються терміни непрацюючі кредити (nonperforming loan або NPL), знецінені кредити (impaired), дефолтні кредити (defaulted). Крім того, у банківській практиці використовується поняття проблемний кредит. Слід зазначити, що не можна використовувати ці поняття

як синоніми. Кожне з них має своє значення та сферу використання. Відповідно можна визначити різні підходи до розуміння рівня проблемних кредитів.

У міжнародній практиці є такі основні підходи для категоризації проблемних активів: бухгалтерський, пруденційний, статистичний.

В бухгалтерському обліку оперують поняттям знецінені кредити. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та банківської справи стосуються кредитів, які підлягають знеціненню, а не непрацюючі кредити (NPL). МСБО 39 (пункти 58-70) говорить, що для зменшення кредиту потрібні об'єктивні докази та що балансову вартість активу слід зменшувати на збитки від знецінення [2, 3, 4].

Базельський комітет з питань банківського нагляду оперує поняттям дефолтного активу/кредиту, яке застосовується в тому числі під час розрахунку розміру регулятивного капіталу та кредитного ризику, іноді дефолт визнається за боржником у випадку прострочення понад 90 днів або низької ймовірності виконання своїх зобов'язань у повному обсязі без реалізації забезпечення.

Базельський комітет з банківського нагляду, Обґрунтовані практики 7 і 11, також посилаються на знецінення кредитів, що відбувається коли існує ймовірність того, що всі суми заборгованості за кредитом не будуть стягнені. Сума цього знецінення визначається зменшенням балансової вартості кредиту. Пруденційний підхід – використовується в тому числі під час розрахунку розміру регулятивного капіталу та кредитного ризику [5].

Підхід статистичної звітності використовується для уніфікації між різними інституціями та отримання порівнюваних даних та оперує поняттям NPL [4,6,7]. Такі ж ознаки NPL використовує Міжнародний валютний фонд (МВФ). За даними МВФ ключовими ознаками NPL є непогашення кредиту понад 90 днів, непогашення процентів понад 90 днів або непогашення терміном до 90 днів, якщо навколо майбутніх платежів існує велика невизначеність [8].

Тобто, NPL – це кредит у дефолті або такий, що з високою ймовірністю може стати дефолтним.

Але існує ще один підхід, ми пропонуємо називати його управлінським

підходом до розуміння проблемних кредитів.

В банківській практиці крім вищезазначених термінів непрацюючий кредит (NPL), дефолтний кредит та знецінений кредит (знецінений актив) застосовується термін «проблемний кредит». У такому випадку проблемним кредитом є кредит, за яким порушено будь-яку умову кредитного договору, чи є вірогідність невиконання зобов'язань повністю або частково через дію певних чинників. Тому, банки розробляють для виявлення проблемних кредитів систему показників раннього реагування [9].

Отже, визначення проблемного кредиту є важливим з точки зору керівництва банківської установи. Важливим є виявлення проблемного кредиту на ранній стадії, щоб запобігти їх перетворенню в непрацюючий кредит (NPL).

В Положенні НБУ «Про організацію процесу управління проблемними активами в банках України» також надано визначення проблемного активу. Відповідно, «проблемні активи – це сукупний обсяг потенційно проблемних активів, непрацюючих активів, стягнутого майна» [15].

Аналіз визначень різних авторів [10,11,12,13,14] наведений в додатку А дозволяє стверджувати, що проблемними позиками слід вважати позики, які мають будь-які ознаки проблемності повернення, а саме порушення цільового використання позики, порушено виконання зобов'язань перед банком (наприклад, щодо надання фінансової звітності), один або декілька внесків для погашення процентів чи основної суми кредиту не були зроблені вчасно, спостерігається втрата якості чи вартості застави, банк виявив погіршення фінансового стану боржника, або існує інформація про нездатність боржника виконати свої зобов'язання а також інші обставини (наприклад, погіршення стану галузі, поява більш сильних конкурентів, зміна законодавства, яка суттєво негативно впливає на діяльність боржника), які викликають сумніви у банку щодо повного та своєчасного повернення боржником позики за рахунок готівки.

Взаємозв'язок різних категорій проблемних кредитів представлений на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Взаємозв'язок різних категорій проблемних кредитів

[складено автором на основі джерел 16,17]

Із наведеного рисунку можемо спостерігати, що проблемні кредити не є однорідною групою. А отже, спираючись на дослідження науковців та практиків, з точки зору управління проблемними кредитами пропонуємо поділити проблемні кредити на групи, які представлені на рисунку 1.2.

Класифікація проблемних кредитів повинна використовуватися для обґрунтування вибору інструментів управління (рисунок 1.2).

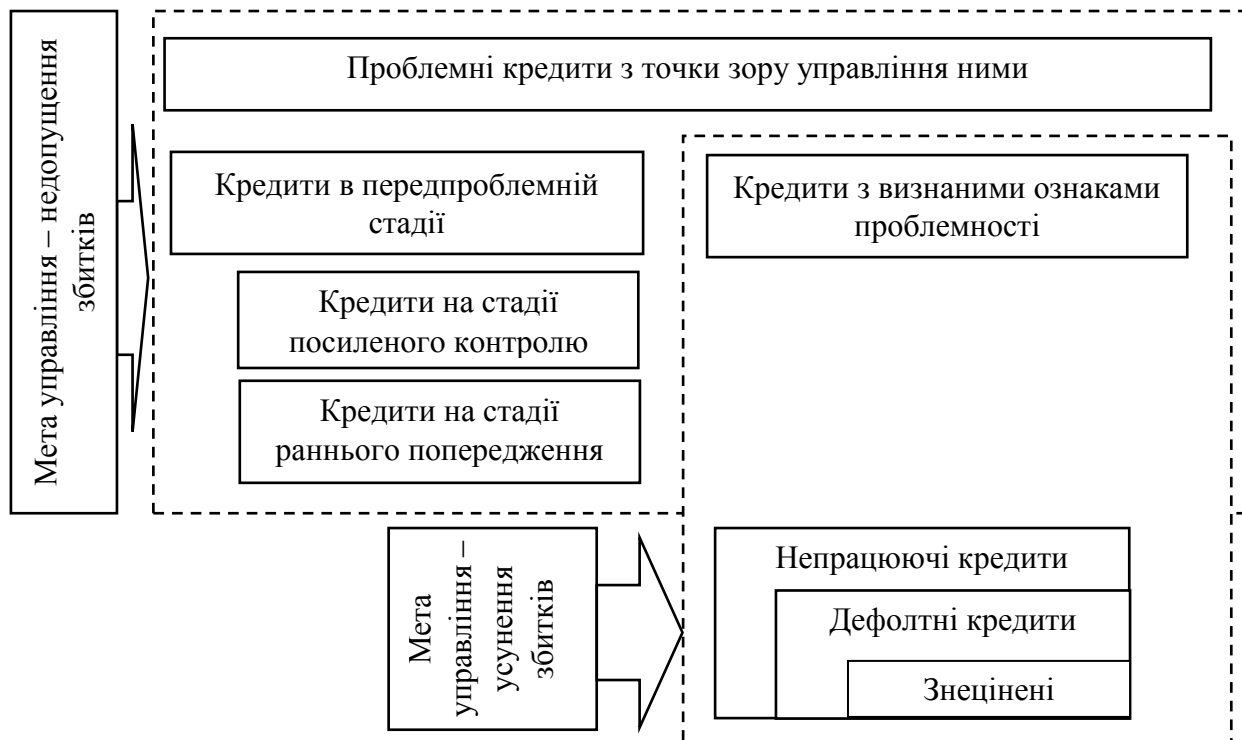

Рисунок 1.2 – Класифікація проблемних кредитів [складено автором на основі джерел 16,18]

З урахуванням всіх важливих аспектів дійдемо висновку, що проблемний кредит, з точки зору менеджменту, можна розглядати як кредит, за яким потрібно провести певні заходи (адміністративного, організаційного, юридичного характеру), що спрямовані на повернення кредиту, недопущення збитків за кредитом або мінімізацію збитків від неповернення.

Виникнення проблемних кредитів може бути спричинене великою кількістю чинників, які можна поділити на ті, вплив яких неможливо змінити (некеровані) та на ті, якими можна управляти (керовані). Впливати на зовнішні чинники майже неможливо, але завдяки професіоналізму керівників банку, можна мінімізувати їх негативний вплив на діяльність банківської установи.

Нами було проаналізовано підходи авторів до виділення та класифікації факторів на виникнення проблемних кредитів і визначено, що доцільно поділяти фактори на внутрішні та зовнішні з точки зору можливостей банку в впливати чи обмежувати вплив фактора.

Класифікація факторів впливу на проблемні кредити різних авторів наведена в додатку Б.

Відповідно до класифікації факторів, можна виділити і кілька груп

безпосередніх причин виникнення проблемних кредитів, як обставин чи явищ, які породжують погіршення якості проблемних кредитів та їхню класифікацію як проблемних (рисунок 1.3).

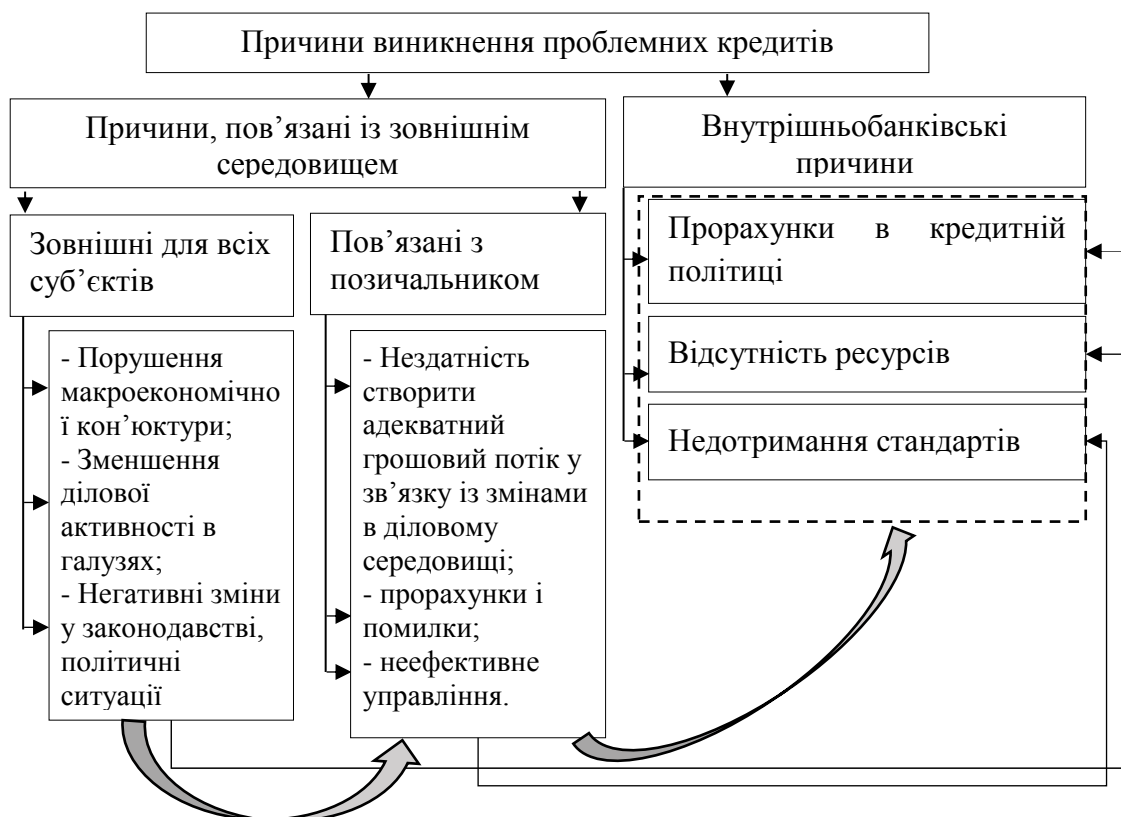

Рисунок 1.3 – Класифікація причин виникнення проблемних кредитів
[складено автором на основі джерел 15,17]

Причини, що стосуються зовнішнього середовища банку можуть включати: зміну в економічному законодавстві, політичної, економічної ситуації зокрема це можуть бути збільшення рівня інфляції та рівня безробіття в країні, погіршення ділової діяльності під час здійснення ділових операцій клієнтом, а також інші надзвичайні ситуації під впливом зовнішнього середовища.

До причин з боку боржника можна віднести: недостатній рівень управління, знижений контроль за станом фінансів, про що свідчить, наприклад, збільшення невиробничих витрат та дебіторської заборгованості, а також погіршення репутації керівника банку. Діагностувати наявність проблем із позичальником банк може за фінансовими та нефінансовими ознаками.

Фінансовими є зниження обсягів реалізації і, відповідно, доходів позичальника, погіршення фінансових показників, зокрема ліквідності, незалежності, зростання простроченої кредиторської та / або дебіторської заборгованості. Нефінансовими є затримка надання звітності, зменшення контактів з банком, неодноразові домовленості про зміну певних пунктів кредитної угоди, зменшення вартості застави, а також погіршення стану здоров'я боржника [19].

Внутрішні (керовані) причини залежать від самого банку, тобто від його кредитної політики, практики кредитування, методичних засад проведення окремих процедур як, наприклад, оцінювання кредитоспроможності, кредитний моніторинг, правила документування кредитів, оцінювання ризиків, тощо. Робота щодо усунення внутрішньобанківських причин (прорахунки кредитної політики, недотримання відповідних принципів та стандартів кредитування) є важливою задачею менеджменту банку [20].

Отже, нами визначено, що проблемний кредит, з точки зору менеджменту, можна розглядати як кредит, за яким потрібно провести певні заходи (адміністративного, організаційного, юридичного характеру), що спрямовані на повернення кредиту, недопущення збитків за кредитом або мінімізацію збитків від неповернення. Поглиблене вивчення як внутрішніх так і зовнішніх факторів показує, що впливаючи на внутрішні фактори банк повинен: контролювати зміни умов кредитного договору, аналізувати бухгалтерську та статистичну звітність позичальника, постійно контактувати з позичальниками та постійно одержувати інформацію про третіх осіб, а зміни зовнішніх факторів слід використовувати для прогнозування проблемних кредитів, визначення інструментів превентивного управління проблемними кредитами.

1.2 Основи управління проблемними кредитами

Для банку надзвичайно важливим є вчасне виявлення проблемних кредитів. Така робота регулярно проводиться в банківській установі для того щоб своєчасно виявити ознаки погіршення фінансового стану боржника, якості застави та втрати ресурсів для погашення кредиту – все це складає зміст превентивного управління проблемними кредитами.

Кожен банк має запровадити систему раннього реагування, яка своєчасно визначає потенційно знецінені активи, управляє ними та здійснює ряд інших повноважень (рисунок 1.4).

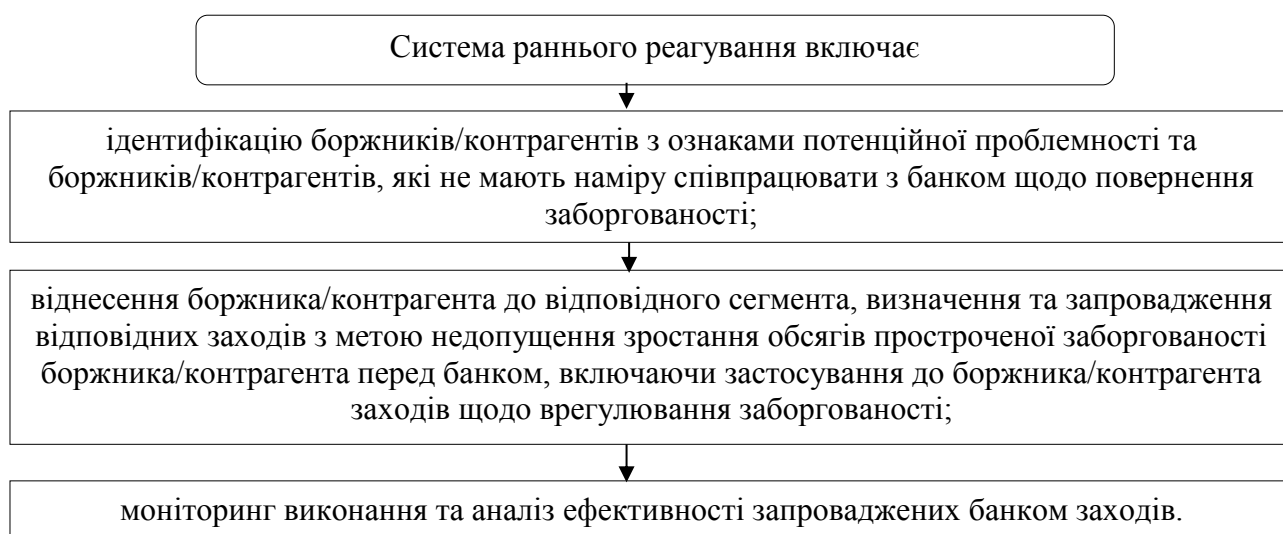

Рисунок 1.4 – Повноваження системи раннього реагування під час управління знеціненими активами [складено автором на основі джерел 21,22]

Інструменти раннього попередження є основними інструментами банківської системи, за допомогою яких банк виявляє ознаки потенційної заборгованості позичальників, за допомогою комплексу затверджених певних заходів щодо запобігання перетворенню цих активів у непрацюючі активи (рисунок В.1, додаток В).

Раннє виявлення проблемних кредитів є ключовим для здатності банку пом'якшити вплив проблемних кредитів, а також дозволяє збагнути, де потрібно утримувати достатній капітал або резерви під них, та де ризик може накопичуватися в балансах банків. Це з одного боку може сприяти зниженню ймовірності банківських криз, а з іншого боку пом'якшити наслідки при їх виникненні [23].

Поява проблемних позик посилює реактивне управління, що передбачає введення заходів щодо впливу на проблемну заборгованість банку. Заходи регулювання направлені на відновлення платоспроможності боржника або пошуку джерел на покриття збитків банку від кредитних операцій.

Стратегії реактивного управління проблемними позиками українських банків представлені на рисунку 1.5.

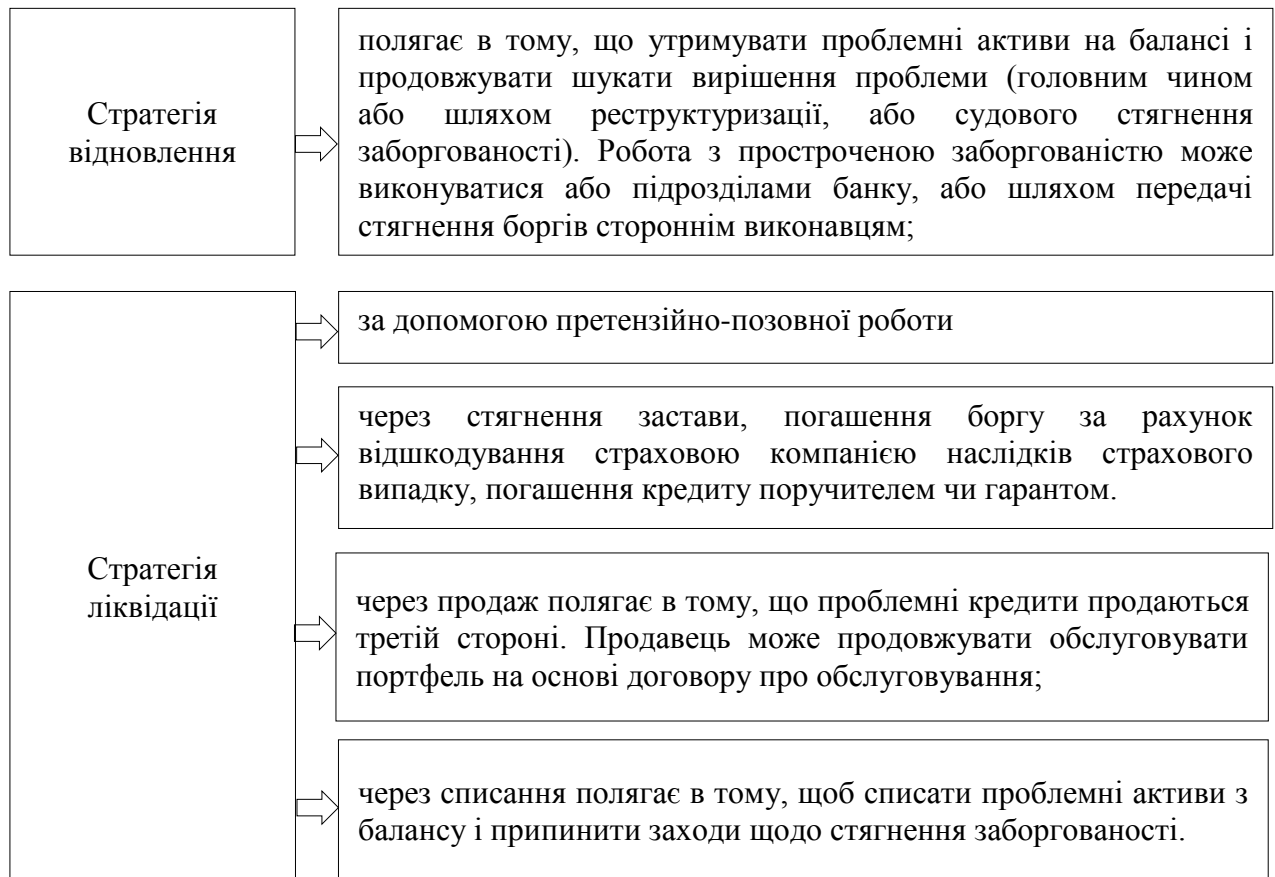

Рисунок 1.5 – Стратегії реактивного управління проблемними кредитами банків України [складено автором на основі джерел 24,25]

Основним методом відновлення проблемного кредиту – є його фінансова реструктуризація, що є угодою між позичальником з кредитором. Фінансова реструктуризація здійснюється на добровільних засадах шляхом переговорного процесу між контрагентом та кредиторами з метою узгодження шляхів реструктуризації грошових зобов'язань позичальника та його загальної господарської діяльності, про що свідчить Закон України «Про фінансову реструктуризацію» [26].

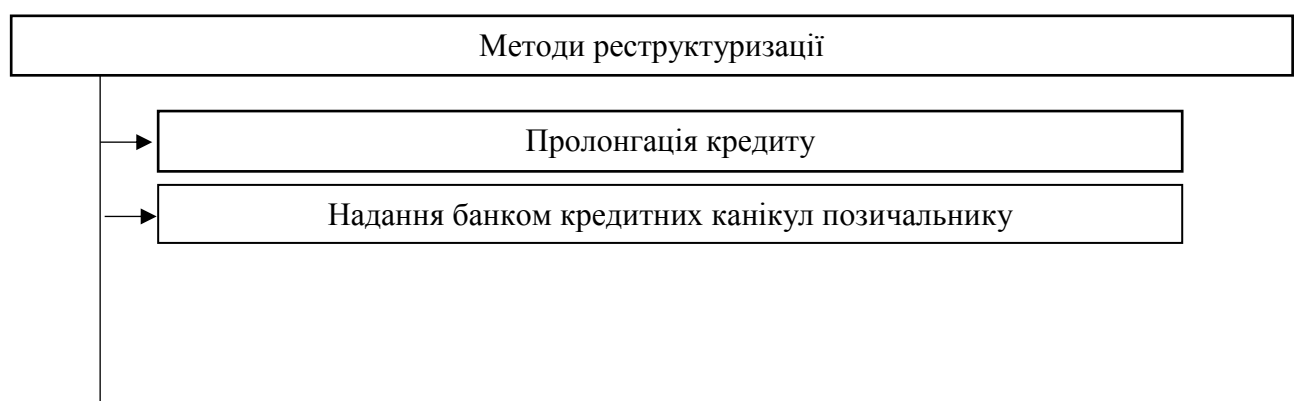
Інструменти реструктуризації проблемного кредиту, а також умови застосування інструментів короткострокової та довгострокової реструктуризації представлені в таблиці В.2 та на рисунку В.3 відповідно (додаток В).

Фінансова реструктуризація повинна допомогти відновити господарську діяльність позичальників, які перебувають у незадовільному фінансовому становищі, шляхом реструктуризації їх грошових зобов'язань або їх господарської діяльності, щоб забезпечити доступ позичальникам до фінансування для відновлення своєї господарської діяльності. Процес реструктуризації відбувається без звернення до суду, суб'єкти повинні приймати рішення щодо власних зобов'язань, без участі будь-якого представника влади [26].

Якщо застосування методів реструктуризації не призвело до очікуваного результату, банківська установа вдається до інших методів, а саме ліквідації проблемних позик, що є останнім варіантом погашення позики, поліпшення структури балансу та збільшення ліквідності.

На рисунку 1.6 розглянемо методи реструктуризації проблемними кредитами банку.

У березні 2020 р. (через пандемію коронавірусу COVID-19) Національний банк України закликав банки реагувати на економічні проблеми. Національним банком України був надісланий лист із рекомендаціями щодо роботи з позичальниками (реструктуризація кредитів та її умови, зокрема запровадження «кредитних канікул») на період з 12.03.2020 року до 30.09.2020 року. Також були запроваджені спеціальні вимоги Положення № 351. Реструктуризація кредитів охарактеризована Постановою Національного банку України №39 [29].

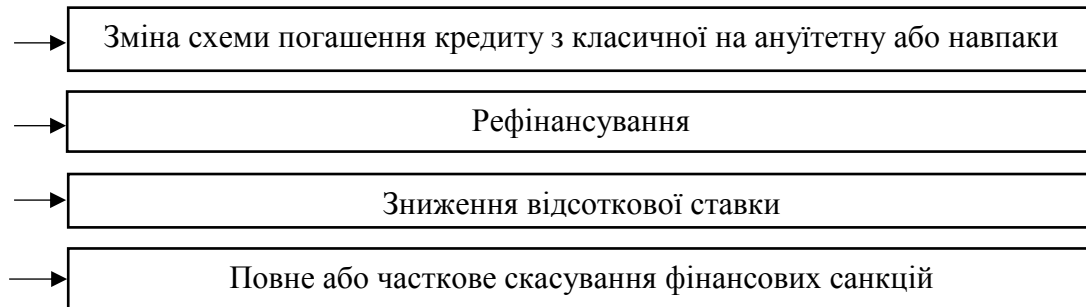

Рисунок 1.6 – Методи реструктуризації проблемних кредитів банку
[складено автором на основі джерел 27,28]

За даними НБУ, кредитні канікули були запроваджені в тридцяти банках, тобто в тих банківських установах, які активно співпрацюють з населенням (АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «ПУМБ», АТ «КредоБанк», АБ «Укргазбанк», ПАТ «МТБ БАНК», АТ «Таскомбанк», АТ «УкрСиббанк», АТ «Альфа-Банк» та інші).

Підходи щодо реструктуризації кредитів висвітлені в Положенні Національного банку № 97. До проблемних позик, що підлягають реструктуризації, виокремлюють ті, які добре обслуговувалися боржниками, без затримок до 01.03.2020 року. Під час реструктуризації Національний банк закликав банки припустити, що платоспроможність клієнтів буде відновлена не раніше як у третьому кварталі 2020 року, які перебувають у досить скрутному фінансовому становищі. Однак, банки підходять до ситуації з боржником індивідуально, продовжують реструктуризацію кредитів, вочевидь за умови Локдауна та припинення роботи бізнесу на початку 2021 року, українським банкам довелося повернутися до запровадження кредитних канікул, тобто реструктуризації для окремих боржників [30].

Якщо стратегія відновлення не сприяла відновленню діяльності позичальника, або була визнана недоцільною банк застосовує стратегію ліквідації кредиту, мета якою зменшення збитків від непогашення кредиту. За допомогою інструментів банк повинен вжити заходів щодо припинення відносин із боржником.

Вичерпавши всі можливі методи, включаючи реструктуризацію, повернути кредит та відсотки за його користування, банк вимушений вдаватися

до ліквідації проблемної заборгованості. Для цього банківська установа може застосувати внутрішньобанківські або зовнішньобанківські методи [31].

Внутрішньобанківські методи передбачають роботу з повернення проблемних позик безпосередньо працівниками банківської установи.

Якщо використання внутрішньобанківських методів ліквідації проблемної заборгованості є неможливим, то банк може вдаватися до зовнішньобанківських методів, які представлені в таблиці В.4 (додаток В) [32].

Таким чином, вибираючи метод управління проблемним боргом, слід обрати метод, при якому банк виплачує максимальну частину боргу за мінімальних витрат.

Отже, керівництво банку вирішує, який метод краще використовувати, залежно від результатів та конкретних обставин при проведенні попереднього аналізу проблеми. Найбільш прийнятним варіантом завжди вважається реабілітація та реструктуризація кредитів, що дає можливість як банку, так і його клієнту відновити нормальні відносини. Якщо реструктуризація не призвела до бажаного результату, банк вдається до ліквідації проблемної заборгованості, що є останнім варіантом погашення позики, поліпшити структуру балансу та збільшити ліквідність. Ефективність управління проблемними кредитами банків значною мірою залежить від вдосконалення використовуваних методів роботи з проблемними позиками, що включає, перш за все, необхідність чіткої класифікації цих методів та усвідомлення їх переваг та недоліків. Для правильного застосування превентивних заходів необхідним є моніторинг чинників, які мають вплив на виникнення проблемних позик.

2 АНАЛІЗ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ БАНКІВ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз проблемних кредитів банків України

Визначення якості кредитного портфеля є одним з основних показників оцінки стану банку, банківського сектору та економіки в цілому. В даний час більшість проблемних кредитів (NPL) навантажують банківський сектор в Україні загалом, і, зокрема, державні банки, де зосереджено 70% від усіх проблемних кредитів, а 42% всіх проблемних кредитів припадає на АТ КБ «ПриватБанк» [33].

Для початку доцільно розглянути динаміку загального обсягу непрацюючих позик порівняно з валовими позиками в банківській системі України, що представлено на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1 – Обсяг непрацюючих позик в порівнянні з валовими позиками в банківській системі України за період з 2013 р. по 2021 р.

[складено автором на основі джерела 33]

Відповідно до рисунку 2.1, можемо побачити, що обсяг NPL у портфелях українських банків з III кв. 2018 року скорочується, та станом на 01.01.2021 рік становить 430370,57 млн грн, шляхом списання безнадійної заборгованості з

балансів банків повністю, від якої вони не очікують доходів.

При цьому портфель кредитів в національній валюті містить 39,06% недіючих кредитів, а в іноземній – 44,07% [33]. Високі показники NPL в більшій мірі пов'язані з кредитною експансією докризових років, спрощеними стандартами оцінки кредитоспроможності позичальників та практикою кредитування пов'язаних осіб.

В даний час усі NPL визнані банками і можна відзначити поступове зростання рівня їхнього покриття банківськими резервами. Аналіз змін частки NPL за останні чотири роки показує, що їх рівень знижується в цілому по системі. Дана тенденція характерна як для загального показника частки NPL, так і для частки NPL в портфелях кредитів юридичним особам та портфеля кредитів фізичним особам в національній валюті (рисунок 2.2 та 2.3). Окремою проблемою залишаються NPL в портфелі кредитів фізичним особам в іноземній валюті, на які все ще припадає висока частка (понад 97%) [33].

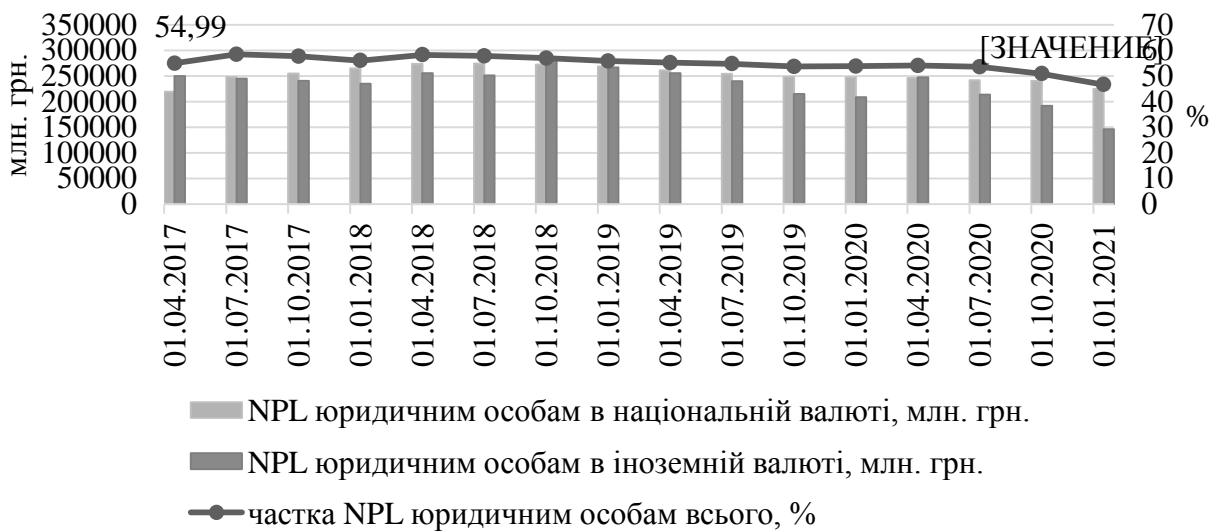

Рисунок 2.2 – Частка NPL в портфелі кредитів юридичним особам в українських банках за період з 01.04.2017 р. по 01.01.2021 р.

[складено автором на основі джерела 33]

Відповідно до рисунку 2.2, можемо спостерігати скорочення частки NPL суб'єктів господарювання з 54,99% до 46,66% шляхом проведених державними банками низки фінансових реструктуризацій. На початку аналізованого періоду

переважали непрацюючі кредити юридичних осіб в іноземній валюті та становили 250202,14 млн грн, а вже на кінець аналізованого періоду переважали непрацюючі кредити в національній валюті та становили 225035,46 млн грн.

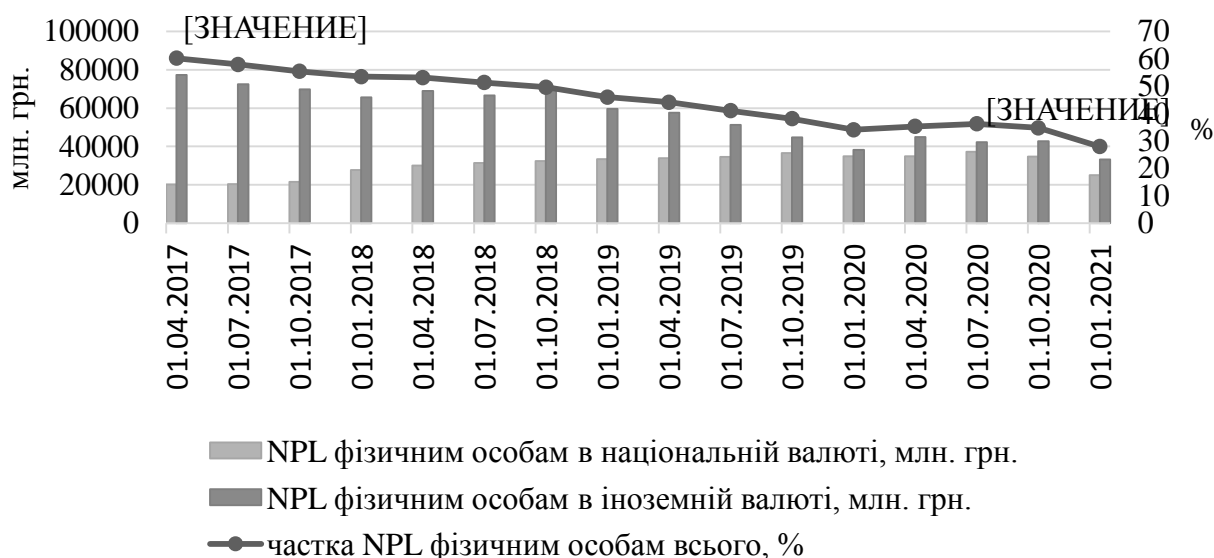

Рисунок 2.3 – Частка NPL в портфелі кредитів фізичним особам в українських банках за період з 01.04.2017 р. по 01.01.2021 р.

[складено автором на основі джерела 33]

Відповідно до рисунку 2.3, за період з 01.04.2017 р. по 01.01.2021 р. відбувалося зменшення частки в кредитуванні фізичних осіб від 60,19% до 27,94% через високий рівень видачі нових позик та роботи зі старими позиками в іноземній валюті. Надалі банківські установи потребують подальшої реструктуризації та списання непрацюючих кредитів (НК) задля розчищення власних балансів.

Наступним етапом доцільно розглянути частку непрацюючих позик в банківських портфелях за групами, що представлено на рисунку 2.4.

Відповідно до рисунку 2.4, у розрізі банківських груп спостерігається зменшення частки проблемних позик. За рахунок очищення балансів від проблемних активів відбулося скорочення проблемної заборгованості у банках з державною часткою до 43,7%. Завдяки списанню з балансу 38 млрд грн проблемних позик АТ КБ «ПриватБанк», під які раніше було сформовано 100%

резервів відбулося зменшення частки непрацюючих кредитів до 74%. Внаслідок продажу проблемних кредитів та списанням коштом сформованих резервів в банках іноземних банківських груп відбулося зменшення даного показника з 41,9% до 12,3%. Банки з приватним капіталом мають також позитивну тенденцію до зменшення від 21,8% до 14,6%. У банках під контролем Російської Федерації також спостерігається зростання проблемної заборгованості, даний показник за аналізований період зріс від 40,8% до 89,2%.

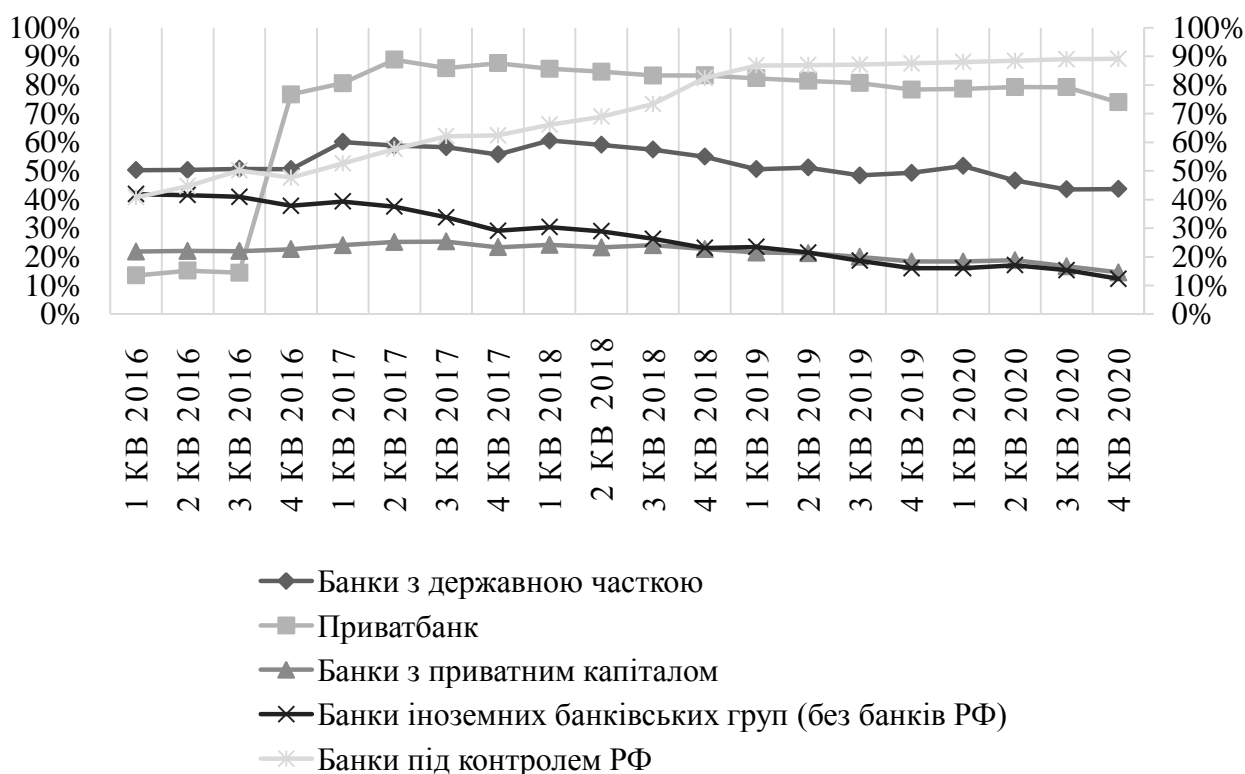

Рисунок 2.4 – Частка проблемних кредитів у розрізі банківських груп за період з I кв. 2016 р. по IV кв. 2020 р. [складено автором на основі джерела 34]

Непрацюючими кредитами відповідно до Постанови Національного банку України №351 є кредити за 5 класом боржника – фізичної особи та 10 класом боржника – юридичної особи.

Обсяги кредитів, що надані юридичним та фізичним особам щодо класу боржника представлені на рисунку 2.5. Відповідно до рисунку 2.5, можна побачити, що юридичні особи мають найбільший обсяг проблемних позик в кредитних портфелях банку, та даний показник має нестабільну динаміку до зниження. Станом на IV кв. 2020 р. даний показник зменшився на 164,4 млрд

грн та на 61 млрд грн порівняно з IV кв. 2017 року та з попереднім III кв. 2020 р. відповідно, що говорить про позитивну динаміку, а саме про підвищення платоспроможності юридичних осіб.

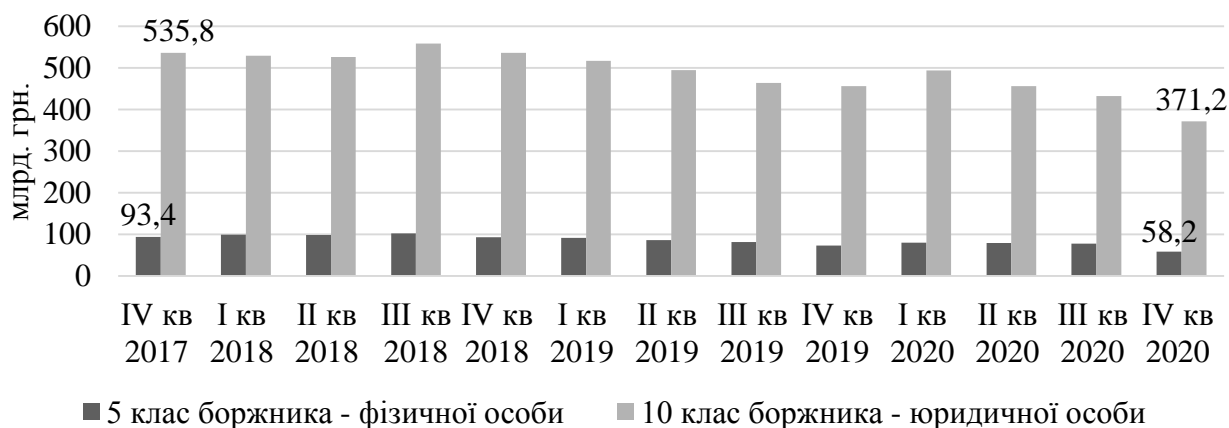

Рисунок 2.5 – Динаміка зміни обсягів кредитів, наданих фізичним особам 5 класу боржника та юридичним особам 10 класу боржника в Україні за період з IV кв. 2017 р. по IV кв. 2020 р., млрд грн [складено автором на основі джерела 35]

Що стосується фізичних осіб, то найбільше значення цього показника було у III кв. 2018 р. і становило 101,9%, але значення цього показника має тенденцію до спаду. Станом на IV кв. 2020 р. даний показник порівняно з IV кв. 2017 р. та III кв. 2020 р. скоротився на 60,48% та на 33,33% відповідно, що говорить про зменшення кредитного ризику.

З моменту початку пандемії COVID-19 Національний банк приділяв значну увагу аналізу впливів карантинних заходів на український фінансовий сектор і, зокрема, на якість кредитних портфелів. Не зважаючи на оптимізм НБУ, щодо запасу міцності банків через чергову спричинену пандемією кризу, у травні 2020 року було проведено стрес-тестування, яке продемонструвало можливість банків (за винятком 9 банків) зберегти фінансову стабільність.

НБУ заявляє, що введення карантинних обмежень, зменшення або катастрофічне зниження внутрішнього та зовнішнього попиту для окремих секторів економіки разом з невирішеними структурними проблемами мають значний вплив на здатність позичальників обслуговувати позики [23]. Такі

зміни можуть бути помітні не відразу. Протягом останніх шести місяців частка NPL у портфелях банків продовжувала знижуватися. Вплив негативних факторів на якість кредитів проявляється з певним лагом, але деякі зміни вже можна спостерігати.

Наведемо для прикладу дані по кредитному ризику за класами боржника – юридичної особи станом на 01.01.2020 р. та 01.01.2021 р. (рисунок 2.6). Ми свідомо прибрали 10 клас, оскільки такі кредити вже є NPL. Рисунок демонструє погіршення кредитного портфеля.

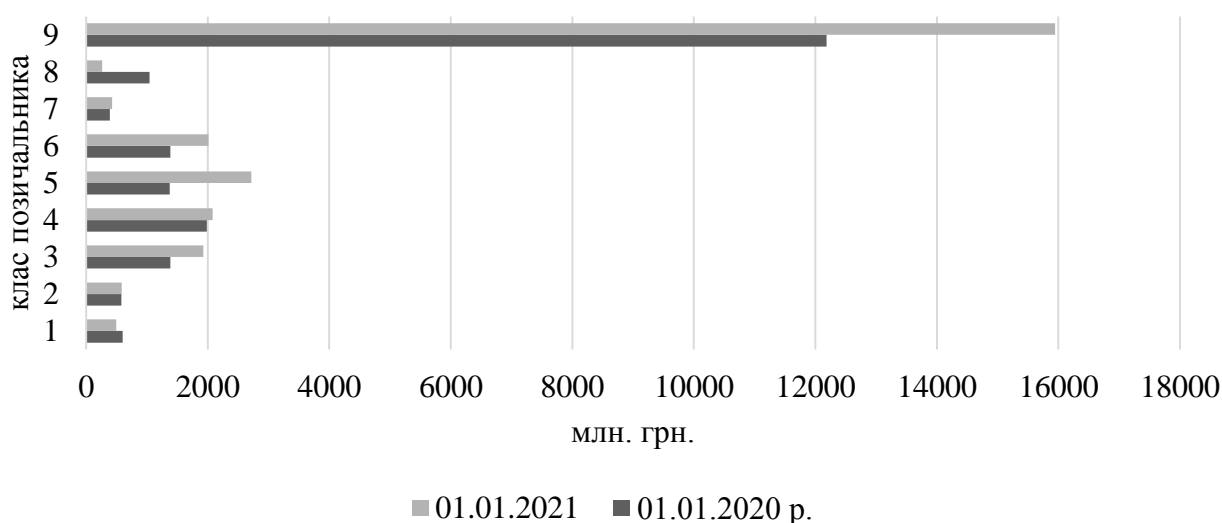

Рисунок 2.6 – Порівняння розміру кредитного ризику за класами боржника – юридичної особи станом на 01.01.2020 р. та 01.01.2021 р. [складено автором на основі джерела 35]

Порівняльний аналіз розміру кредитного ризику за класами позичальника свідчить про погіршення стану кредитного портфеля банків, адже при загальному зниженні портфеля кредитів корпоративним клієнтам (з 847 млрд грн на 01.01.2020 р. до 795 млрд грн на 01.01.2021 р.) спостерігається зниження в 1 та 8 класах та одночасно значне збільшення в 9 класі. Зростання негативно класифікованих кредитів є ознакою наявності проблемних кредитів, які невдовзі можуть перейти в непрацюючі.

Таким чином, на рівень проблемних позик в Україні найбільше вплинули геополітичні фактори до яких можна віднести військову агресію Російської

Федерації, анексію Автономної Республіки Крим і як результат втрата території та ринків збуту банківських послуг. Також вагомий вплив на рівень проблемних кредитів мала економічна криза, що виникла через геополітичні фактори, зокрема це девальвація національної валюти. Щодо правових засад банківської діяльності, слід відміти досить низький рівень захисту прав кредиторів, який спонукав недобросовісних боржників не повертати кредити банкам (Додаток Г).

Також досить важливими є зовнішні фактори, які є похідними від тих характеристик боржника, що призводять до його нездатності повертати позики, а також пов'язані з повною або частковою втратою забезпечення (до матеріального забезпечення може належати втрата вартості, пошкодження або повна втрата застави, значне знецінення у період дії кредитного договору; фінансовим забезпеченням може виступати втрата репутації або нездатність контрагента виконати свої зобов'язання, та інше).

В Україні найбільш значущими факторами, що пов'язані з позичальником або забезпеченням кредиту, є розміщення боржників на неконтрольованих територіях, або на територіях, що зазнали руйнувань під час антитерористичної операції / операції Об'єднаних сил, а також належність до галузей, які зазнали втрат на ринку Російської Федерації, до яких можна віднести машинобудування, виробництво труб та молочної продукції. Традиційно фактором проблемності є приналежність позичальника до циклічної галузі виробництва та експорту, відсутність операційної діяльності під час отримання кредиту або неприйнятний борговий тягар при одержанні кредиту. З минулого року до важливих чинників проблемних кредитів відносять також належність до вразливих секторів, які зазнали втрат від пандемії COVID-19 [23].

Наразі у токсичному портфелі українських банків умовно виокремлюють кредити боржникам, які знаходяться на території Антитерористичної операції або Операції Об'єднаних сил, позики підприємствам, які втратили економічні зв'язки з Російською Федерацією, позики, що видані в іноземній валюті, та позики шахраям.

Отже, проаналізувавши проблемні кредити банків України можна

сказати, що через списання безнадійної заборгованості з балансів банків повністю, від якої вони не очікували доходів і через зміцнення гривні, фінансову реструктуризацію корпоративних позик та зростання споживчих позик новими позиками обсяг і частка проблемних позик в українській банківській системі скоротилась. Також відбулося покращення якості банківських кредитних портфелів всіх груп, за винятком банківських установ з російським капіталом. Водночас збільшилась частка резервів за активними операціями банків. Погіршилася якість кредитного портфеля юридичним особам, що свідчить про підвищення кредитного ризику, що може в майбутньому відобразитися і на обсягах непрацюючих кредитів.

2.2 Заходи по управлінню проблемними кредитами банків

Національним банком України були проаналізовані фактори дефолтів за корпоративними кредитами. Результати показали, що зовнішні потрясіння, війна, втрата територій та ринків збуту особливо негативно вплинули на якість боргу. Але саме внутрішні проблеми банківської системи були визначальними в перетворенні кредитів на непрацюючі. Основою для масових дефолтів корпорацій за боргами перед українськими банками стали нехтування межами концентрації боргів, низькі кредитні стандарти, кредитування пов'язаних осіб та високе кредитування в іноземній валюті.

Велика частка непрацюючих кредитів – результат кредитної експансії в попередні роки, коли права кредиторів були недостатньо захищені та застосовувалися низькі стандарти платоспроможності боржників. Ще одна важлива причина – практика кредитування пов’язаних осіб, які завершили кредитування під час кризи [36].

Банки повинні інтенсивніше розчищати баланси: непрацюючі позики варто реструктурувати, продати чи списати, про що наголошує Національний банк (Додаток Д).

Динаміка частки проблемних кредитів банківської системи України представлена на рисунку 2.7.

Рисунок 2.7 – Динаміка частки непрацюючих кредитів по всій банківській системі України за період з 01.01.2015 р. по 01.01.2021 р. [складено автором на основі джерела 34]

Значний збільшення частки непрацюючих кредитів протягом 2015-2017 рр. зумовлене головним чином трьома факторами [37]:

1. Оцінка якості активів банків Національним банком України (AQR), що призвело до того, що банки визнали велику кількість позик непрацюючими.
2. Відповідно до міжнародних процедур (постанова Правління Національного банку України № 351) введення більш суворого визначення поняття «непрацюючий кредит (NPL)».

3. Визнання АТ КБ «ПриватБанк» непрацюючих позик після націоналізації.

Розроблені Національним банком вимоги до організації процесу управління проблемними активами, сприяли скороченню частки проблемних кредитів. Окрім того, у 2020 році були встановлені критерії для списання активів, за якими погашення боргу не передбачається.

За даними Національного банку найнижчий рівень непрацюючих позик спостерігається в банках з іноземним капіталом які на майбутнє планують використовувати заходи щодо продажу, списання чи очікують добровільного врегулювання заборгованості. Зменшити обсяг непрацюючих позик банки з українським капіталом планують через списання та продажу позик, які не обслуговуються (рисунок 2.8).

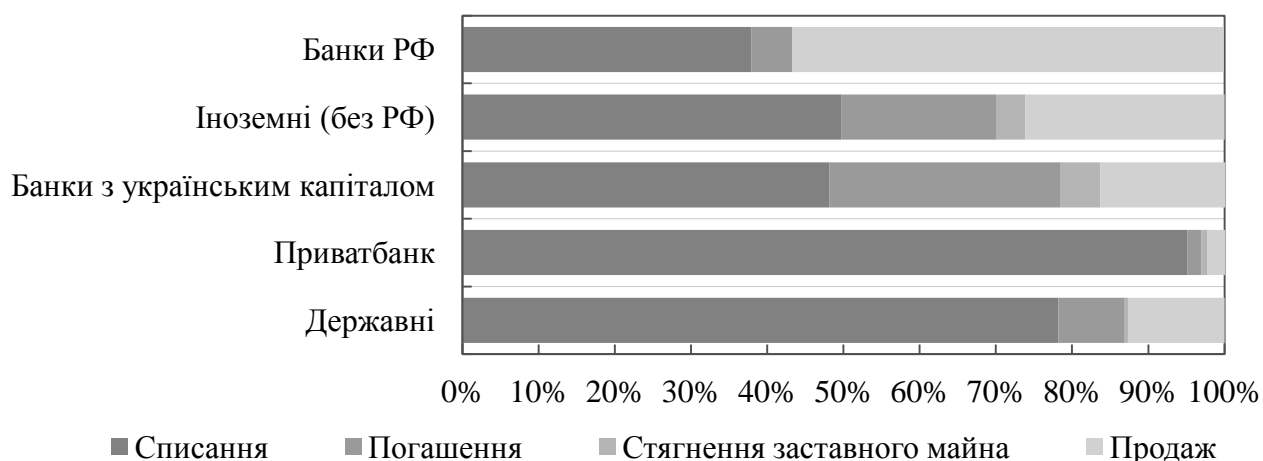

Рисунок 2.8 – Основні заходи зменшення непрацюючих кредитів до кінця 2022 року [складено автором на основі джерела 38]

Зниження економічної активності через карантинні обмеження позначилося на доходах населення та погіршило фінансовий стан підприємств. Зниження доходів за оцінками НБУ буде тривалим. Це може ускладнити обслуговування позик, що в свою чергу призведе до істотного погіршення якості кредитного портфеля банків.

Досить негативно позначилися на якості обслуговування боргу економічна криза та карантинні заходи які були введені у 2020 році, проте

обсяг непрацюючих кредитів суттєво не збільшився. Банки проводили короткострокову реструктуризацію боргу та намагалися підтримувати своїх клієнтів.

При цьому в 2020 році банки здійснили заходи по очищенню портфелів. Зокрема, обсяг проблемних кредитів АТ КБ «ПриватБанк» за 2020 рік скоротився майже на чверть (24,2%) – на 58 млрд грн. Банк списав кредити за рахунок резервів (за загальним портфелем банку, з урахуванням портфелю, що пов'язаний з колишніми керівниками та зони Операції Об'єднаних сил) на суму 72,6 млрд. грн. Частка непрацюючих кредитів зменшилася від 78,4% до 74,0% (рисунок 2.9).

З балансу банку у жовтні 2020 року було списано 38 млрд грн непрацюючих позик, для яких раніше були сформовані 100% резерви, тому як результат, частка проблемних активів зменшилася з 79,2% до 76,7%.

Інші державні банки також продовжили роботу з підвищення якості своїх портфелів.

Зокрема, обсяг непрацюючих кредитів АТ «Ощадбанк» за 2020 рік скоротився на 27,1%, або на 21,2 млрд грн (рисунок 2.10). Банк списав проблемну заборгованість за рахунок сформованого резерву 31,7 млрд грн, у тому числі 25,0 млрд грн заборгованості позичальників, яка виникла в результаті анексії Автономної Республіки Крим. Найбільша кількість NPL зосереджені в портфелі юридичних осіб [39].

Зокрема, обсяг непрацюючих кредитів АТ «Укрексімбанк» за 2020 рік скоротився на 8,7%, або на 6,1 млрд грн (рисунок 2.11). Банк списав позики за рахунок сформованого резерву в 16,9 млрд грн. Наразі кредитний портфель АТ «Укрексімбанк» майже повністю складається з кредитів юридичних осіб – 98%. Кредити, що видані до 2014 року та кредити Автономної Республіки Крим є основною складовою портфелю NPL банку [39].

Обсяг непрацюючих кредитів АБ «Укргазбанк» за 2020 рік також скоротився на 14,5%, або на 1,3 млрд грн (рисунок 2.12). Банк списав кредити за рахунок сформованого резерву на 1,8 млрд грн. Серед банків державного сектору АБ «Укргазбанк» має найменшу частку та обсяг портфелю NPL.

Зниження рівня NPL у державних банків відбулось головним чином за рахунок списання кредитів із резервів на суму понад 123 млрд грн.

За 2020 рік державні банки зменшили обсяг непрацюючих кредитів на 22%, або на 87 млрд грн, тобто від 397 млрд грн до 310 млрд грн, таким чином, частка NPL у їхніх кредитних портфелях зменшилася до 57,4% [40].

Крім того, у минулому році державні банки реструктуризували NPL приблизно на 42 млрд грн. Причому більше половини цієї суми (23 млрд грн) було реструктуризовано відповідно до Закону України «Про фінансову реструктуризацію», та скорочено обсяг простроченої заборгованості на 6 млрд грн.

Отже, за період карантину у 2020 році частка проблемних кредитів банків зменшилася, але банкам задля покращення ситуації надалі потрібно правильно оцінювати фінансове становище боржників, своєчасно виявляти нові непрацюючі кредити та використовувати необхідні заходи з управління боргами, які мають проблемні ознаки.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати проведеного дослідження можна зробити висновок, що проблемний кредит, з точки зору менеджменту, можна розглядати як кредит, за яким потрібно провести певні заходи (адміністративного, організаційного, юридичного характеру), що спрямовані на повернення кредиту, недопущення збитків за кредитом або мінімізацію збитків від неповернення. Ретельне вивчення як внутрішніх так і зовнішніх чинників засвідчує, що впливаючи на внутрішні фактори банк повинен: переглядати питання, які пов'язані зі зміною умов за кредитним договором, постійними контактами з боржниками та постійним прийняттям інформації про третіх осіб, здійснювати аналіз бухгалтерської та статистичної звітності позичальника, а зміни зовнішніх факторів слід використовувати для прогнозування проблемних кредитів, визначення інструментів превентивного управління проблемними кредитами.

Керівництво банку вирішує, який метод краще використовувати, залежно від результатів та конкретних обставин при проведенні попереднього аналізу проблеми. Найбільш прийнятним варіантом завжди вважається реабілітація та реструктуризація кредитів, що дає можливість як банку, так і його клієнту відновити нормальні відносини. Якщо реструктуризація не призвела до бажаного результату, банк вдається до ліквідації проблемної заборгованості, що є останнім варіантом погашення позики, поліпшити структуру балансу та збільшити ліквідність.

Ефективність управління проблемними кредитами банків значною мірою залежить від вдосконалення використовуваних методів роботи з проблемними позиками, що включає, перш за все, необхідність чіткої класифікації цих методів та усвідомлення їх переваг та недоліків.

На рівень проблемних позик в Україні найбільше вплинули геополітичні фактори до яких можна віднести військову агресію Російської Федерації, анексію Автономної Республіки Крим і як результат втрата території та ринків

збуту банківських послуг. Також вагомий вплив на рівень проблемних кредитів мала економічна криза, що виникла через геополітичні фактори, зокрема це девальвація національної валюти. Щодо правових засад банківської діяльності, слід відмітити досить низький рівень захисту прав кредиторів, який спонукав недобросовісних боржників не повертати кредити банкам.

Проаналізувавши проблемні кредити банків України можна сказати, що через списання безнадійної заборгованості з балансів банків повністю, від якої вони не очікували доходів і через зміцнення гривні, фінансову реструктуризацію корпоративних позик та зростання споживчих позик новими позиками обсяг і частка проблемних позик в українській банківській системі скоротилась. Також відбулося покращення якості банківських кредитних портфелів всіх груп, за винятком банківських установ з російським капіталом. Водночас збільшилась частка резервів за активними операціями банків. Погіршилась якість кредитного портфеля юридичним особам, що свідчить про підвищення кредитного ризику, що може в майбутньому відобразитися і на обсягах непрацюючих кредитів.

Карантинні заходи введені у 2020 році та економічна криза негативно позначилися на якості обслуговування боргів, проте обсяг непрацюючих кредитів не зріс суттєво. Банки підтримували своїх клієнтів та проводили короткострокову реструктуризацію боргу. У той же час банкам потрібно правильно оцінювати фінансовий стан позичальників, своєчасно виявляти нові непрацюючі кредити та вживати необхідних заходів з управління боргами, які мають ознаки проблемності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
2. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015#Text.
3. International Financial Reporting Standards, paragraphs 58, 59 of IAS 39 “Financial Instruments: Recognition and Measurement”. URL: http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/consolidated/ias39_en.pdf.
4. Guidance to banks on non-performing loans. ECB 2017. URL: https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/guidance_on_npl.en.pdf.
5. Regulation (EU) No 575/2013 of 26 June 2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex%3A32013R0575>.
6. Regulation (EU) No 680/2014 - Implementing Technical Standards (ITS) on supervisory reporting of institutions (as amended). EBA 2014 . URL: <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/supervisory-reporting/implementing-technical-standard-on-supervisory-reporting/-/regulatory-activity/press-release>;
7. Guidance on Prudential treatment of problem assets – definitions of non-performing exposures and forbearance. BCBS 2017. URL: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d403.pdf>.
8. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <https://www.imf.org/en>.
9. Коць О.О., Ільчук П.Г., Карпів О.В. Сутність проблемних кредитів та управління ними. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 806–810.
10. Ситуаційний центр врегулювання проблемної заборгованості / В. Л. Кльоба // Регіональна економіка. 2009. № 4. С. 95-100.
11. Кредитування та ризики: навчальний посібник / М. П. Денисенко, В.

М. Домрачев, В. Г. Кабанов. К.: ВД «Професіонал», 2008. 480 с.

12. Бухгалтерский учет в банках : [учебный курс] / Т.М. Осокина. М. : МИЭМП, 2010. 148 с.

13. Кредитний менеджмент: Практикум з курсу / Тришак Л.С., Савчин Л.М. Івано-Франківськ, 2017. 81 с.

14. Фінансовий менеджмент банку: Навчальний посібник / Сало І.В., Криклій О.А. Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. 314 с.

15. Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України: Постанова Правління Національного банку України від 18.07.2019, № 97. Дата оновлення: 18.04.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19#Text>.

16. Проблемні кредити банків: визначення сутності та тенденції їх розвитку в умовах банківської кризи. Гроші, фінанси і кредит / Яременко О.Р., Костильова О.М. 2016. Вип. 10. С. 900-905.

17. Можливості банків по роботі з проблемними кредитами. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України / Клименко Д.Б. 2016. №2. С. 132-143.

18. Осечко Ю.І. Економічна сутність проблемних кредитів банку та їх класифікація. Фінансовий простір. 2016. № 1. С. 32-38.

19. Яременко О.Р., Костильова О.М. Проблемні кредити банків: визначення сутності та тенденції їх розвитку в умовах банківської кризи. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 10. С. 900–905.

20. Крупка М.І., Баран О.Б. Економічна сутність проблемного кредиту у банківській діяльності. Науковий вісник НЛТУ України. 2016. Вип. 26.2. С. 209-217.

21. Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України: Постанова Правління Національного банку України від 18.07.2019, № 97. Дата оновлення: 18.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19#Text>.

22. Затворницький К.С. Управління проблемними кредитами банків / К.С. Затворницький. Причорноморські економічні студії. 2020. Вип. 51. С. 181-187.

23. Non-performing loans: regulatory and accounting treatments of assets. Bank of England / David Bholat, Rosa Lastra, Sheri Markose, Andrea Miglionico and Kallol Sen. April 2016, С. 1-79.

24. Теоретичні аспекти системи управління проблемною заборгованістю в банках. Інвестиції: практика та досвід / Макаренко Ю.П., Оніщенко І.С. 2019. №1. С. 18-23.

25. Холодна Ю. Є. Особливості методів ліквідації проблемної заборгованості клієнтів банку / Ю. Є. Холодна// Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. - 2017. - № 24(13). - С. 81-85.

26. Про фінансову реструктуризацію: Закон України від 2016, № 32. Дата оновлення: 21.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-19#Text>.

27. Онищук Е. Реструктуризація проблемного кредита. URL: http://www.prostobank.ua/zalogi/stati/restrukturizatsiya_problemnogo_kredita.

28. Зайцева І. Ю. Управління проблемними кредитами банків / І. Ю. Зайцева, Н. В. Малишко, О. В. Палій // Вісник економіки транспорту та промисловості. - 2019. - № 68. - С. 199-207.

29. Про особливості застосування вимог Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями у зв'язку із запровадженням обмежувальних заходів: Постанова Правління Національного банку України від 27.03.2020, № 39. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_26032020_39.

30. НБУ рекомендує банкам реструктуризувати кредити позичальникам, які постраждали через пов'язані із пандемією обмеження. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-rekomenduye-bankam-restrukturizuvati-krediti-pozichalnikom-yaki-postrajdali-cherez-povyazani-iz-pandemiyeyu-obmejennya>.

31. Торяник Ж.І., Федоренко В.В. Організаційно-теоретичні основи управління проблемними активами банківських установ. Інфраструктура ринку. Вип. 36. 2019. С. 455-461.

32. Дослідження методів управління проблемними кредитами банку / К.

М. Азізова, Є. О. Полтавська // Вісник МСУ: економічні науки. – 2013. – № 1–2. – С. 102–110.

33. Нові підходи НБУ до визначення непрацюючих активів/кредитів: Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>.

34. Дані про обсяги кредитів та частку непрацюючих кредитів у розрізі банків України: Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>.

35. Розподіл кредитів, наданих фізичним та юридичним особам у національній та іноземній валютах, та розміру кредитного ризику за класами боржника відповідно до Положення № 351: Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#3>.

36. Рівень непрацюючих кредитів (NPL). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>.

37. Частка непрацюючих кредитів (NPL) у розрізі банківських груп. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>.

38. Звіт про фінансову стабільність: Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report>.

39. Звіт про роботу з непрацюючими кредитами. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/NPL_01_01_2020.pdf.

40. Банки державного сектору скоротили портфель непрацюючих кредитів на 87 млрд грн. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-banki-derzhavnogo-sektoru-skorotili-portfel-nepracyuyuchih-kreditiv-na-87-mlrd-grn>.